

Eri Klas vs Neeme Järvi

Neeme Järvi ja Eri Klas on sündinud samal päeval, 7. juunil. Eri Klas oli Neeme Järvist kaks aastat noorem ja tegi kõike kaks aastat hiljem. Kaks aastat hiljem võttis Eri Klas sisse Neeme Järvi koha Estonia peadirigendina. Eri Klas on tabavalt öelnud: "Neeme Järvi läks juudi pähe Ameerikasse ja mina jäin eestlase pähe siia."

Neeme Järvi ja Eri Klas ei vaja tutvustamist. Maailmas tuntud dirigendid on geograafilises mõttes dirigeerinud maailma erinevais paigus, olnud ka kohalolijad ajal, kui Estonia teatris olid kaks peremeest, mõjutanud tugevalt Rahvusooperi tulevikku. See on tähtsamast tähtsam.

Inimestena vastaskujud, mis ongi kunsti õnnistus ja parim kink muusikale.

Avatud partituur

Partituuriga pole teisiti kui jalgpalliga, sest nahkpall nagu partituurgi ei ütle mängu enese kohta veel mitte midagi. Heliloojad Verdi, Puccini ega Vivaldi ei mõju publikule kuigivõrd, kui pole dirigenti, kes neid interpreteerib.

Mõnikord ei tunne helilooja oma muusikapala ära, just nii ütles kunagi jutuhoos helilooja Villem Reimann Kuku klubis.

Neeme Järvi teeb orkestri ees silmnähtavaid imesid, nagu ta oleks kolme meetri pikkune. Kas see on silmamoonutus? Veel enam. „See on fiiling, kuidas Neeme Järvi oma jumaliku tulesädemega üht lugu rikastab. Meie suured dirigendid-Neeme Järvi ja Eri Klas on palsam iga helilooja hingele,“ ütles helilooja Villem Reimann kokkuvõtvalt.

Teatri dirigent kraadi pealt Maailmas on mitmesuguseid häid dirigente, kes kõik hiilgavad oma parima tehnikaga. Vähem teatridirigente, mis on omaette mõiste nagu on inglise huumor.

Neeme Järvi ja Eri Klas on toonud Estonia teatrisse midagi sellist, mida teised pole: erilise loomingulise õhkkonna, mida teatri kollektiiv on tunnetanud ja publik pole unustanud, Teater ei lohuta end mõttega, et kõike saavutab ainuüksi töö ja usinusega. Üksnes usinus ei kõida kedagi, rüga tööd, kui palju tahes. On „Mets mähiseb“, aga kaua see mets ikka mähiseb, kui kallal käia; kaua laulja kallal norida? Järvi ja Klas valdasid seda ebatavalist nõ. teatrikeelt, kuidas primadonnasid “tantsitada” nii, et nad seda ise ei teagi, aga on õnnelikud. Ja see polegi kompliment neile, vaid meeldetuletus meile, kuivõrd tõsiselt need maestrod oma tööd tundsid. Nii kõnnivad nad endistviisi käsikäes: Neeme Järvi, Eri Klas ja Estonia teatri hea nimi.

Neeme Järvil ja Eri Klasil oli teatri autoriteeti ja võimu, mis ei olnud ülemvõim, pigem aukartus, tundetoonide tabamise oskus, mis märgistavad head teatri dirigenti.

Eri Klas on öelnud: „Arvan, et teatris peab olema nagu üks pere, võrdlemisi demokraatlik vahekord. Juhtimise seisukohalt olen aga demokraatia vastu. Sõjaväes ja teatris ei saa olla nii, et kõik otsustama hakkavad. On vaja tunnetada ühiselt, otsustama peab aga üks?“

Kultuur ja Elu

56,57,58,59,60,61,62,

Rahvusooper Estonia
Estonia teater
Eesti Rahvusballiett
Teater

Klasi mõttes polnud dirigeerimine mingi kätega vehkimine, isegi mitte taktilöömine, vaid hoopis üks teine tasand: koos musitseerimine.

Pärandatud varasalvega

Rahvusooperi Estonia lavastaja Arne Mikk: “Eri Klasi ja Neeme Järvi on salvestatud õnneks palju oopereid. Ja kui Anu Kaalust, Margarita Voitesest, Hendrik Krummist mõnda saadet teha, on meil näidismaterjali lademetes võtta. Aga kes praegu laulavad, nendest pole peaaegu üldse midagi, On tore, kui ma näen mõnda eesti sportlast, kuidas ta kümme aastat tagasi olümpiamängudel võistles. Need kaadrid on olemasja seetõttu tundub kuidagi ebaõiglane, et see maht, mida me eraldame spordile, pole võrdne sellega, mida me eraldame kultuurile ja teatrile.”

Teisisõnu võiks riik olla kultuuri osas heldem ja tuua kultuuri rohkem fookusesse.

Teater on sõnatu vanne, seal kehtivad kõik üleskirjutamata reeglid ja kümnest käsust tuleb täita kõiki kümnet. Tehniliselt täiuslik dirigent polegi teatri kontekstis suurim ime. Neeme Järvi ja Eri Klas olid ka teatri parimad artistid, ütlesid artistid. Ent dirigente-artiste on niisama vähe, kui on häid maale või kirjandust.

Proovide ajal oli kõige rikastavam see, milliste sisemiste mõjurite abil jõuti, milleni tahteti. Huvitav oli just see, kuidas kuulsad koloratuurid imestasid: mis kohast Eri Klasil need kõrged noodid tulevad, mis neil vahel justkui jõnksuga allapoole kippusid jääma ja kadentsi vahelt välja libisema. Teatri priimad, üks täiuslikum, kui teine, võinuks ka solvuda, aga- ei. Margarita Võites oli teatri koloratuur number üks, aga primadonnasid oli teisigi. Ja kui Eri Klas poisikese kombel vallatledes neid “kikukikusid” puldist esitas, midagi vahvamat ei olnudki.

Ja veel proovidest

Panso sõnul meenutavad teatri proovid teatud mõttes ka lapsemängu.

Muidu poleks see ka kellegi proov.

Ja teatri dirigent ei saagi olla verevaene, kellele jaoks nali ja mäng on võõras ja arusaamatu asi. Kuiviklik teatri dirigent, vehkigu su nina all kui palju tahes, teda ei pane varsti enam tähelegi, ja eksid ikka! Ka dirigendid on edevad. Aga dirigendi edevusel, artistiga võrreldes, on veel üks eesmärk: milliste vahenditega, vahel ka vahendeid valimata, heast paremat teha. Siin olid Klas ja Järvi sarnased - sarnased lõpptulemuse poole pürgimise põhjalikkuses.

See on jutt köögipoolelt. Mis toimus etendusel

“Etenduse ajal oli maestro väga taktitundeline,” iseloomustab dirigent Klasi endine Estonia teatri sopran Helvi Raamat. “Eri ei jätnud meid laval kunagi häтта, ei reetnud lauljat publiku silme all. Aga vaheajal oli juba enne meid lava taga, kus apsu pärast “kitlitäie” said. Eri tegi seda kohe, sest kuidas sa paned lapse homme nurka, kui ta täna pahandust tegi ega mäleta ju enam, mille eest teda nuheldakse? Lauljad on ju ka nagu suured lapsed,” muigab Helvi vastuseks. Mida see tähendab?

Loomingujaoks pole teatris olnud kunagi midagi ülearu palju. Tarkade

sõnade ja retseptide jaoks, kuidas teatrit teha, alati vähe.

Kõik algab nimest

Pole mõtet rääkida nime algusest, kuna kõik algaski nimest. „Mäletan seda aega, kuidas 1971. aastal Rooma konkursi võitnud Neeme Järvi staatus tõstis järsult dirigendi rolli,” meenutas lavastaja Arne Mikk. „Taktilööjatest kasvasid nagu laviin uued noored dirigendid - Eri Klas, Paul Mägi, Peeter Lilje, Vello Pähn. See oli Neeme Järvi suur eeskuju tolleaegsetes oludes ja ei saa jätta ütlemata, et ma mäletan väga hästi “Othello” esimest proovi, kus koor ja orkester Neeme Järvi taktikepi all kõlama hakkasid.” Neeme Järvi ja Eri Klasita oleksid ka selle põlvkonna estoonlased ehk vähem noored, võib olla vähem õnnelikud, ükskõik, kellega sellest ka ei räägi.

Raha kütab fantaasiat?

Raha pärast ei laula teatris keegi. Siis oleksid seal kõik kohad vabad. See polegi uudis, et ka kõige väiksema tasu eest ollakse nõus laulma kõige suuremaid rolle. Olenemata sellest, milline on aeg akna taga, kas sotsialism või varakapitalism. Kalpsad, kargad laval ikka ühetmoodi - hommikust südaööni. Just sellest õhust ja armastusest eladki? Mis tänases päevas tundub ehk nii ebaeluline.

„Need honorarid, mida näiteks praegu tipplauljatele makstakse, ei olnud ka maailmakuulsa Maria Neeme Järvi dirigendipuldis 1960-ndatel.

Callase ajal üldse mõeldavad,” teab rääkida Arne Mikk. Mõtlemise koht?

No jaa, et just raha on ammustest aegadest inimese fantaasiat kütnud. Siis on õige meenutada. Pärast Neeme Järvi Eestist lahkumist ilmus nõukogude ajakirjanduses tellimuslugusid, et Järvi on oma ande seeklite vastu välja vahetanud ja tegutseb tänavamuusikuna. Ent Neeme Järvil on alati jätkunud huumorimeelt. Vist sünnimisest saati! Ta saatis USA-st Vardo Rumessenile tänavamuusikute pildiga jõulukaardi, millel allkiri: Neeme Järvi ja teised tänavamuusikud.

Kui Neeme Järvi juba Vabariigi ajal teist korda ERSO kunstiliseks juhiks, peadirigendiks valiti, läks jälle liikvele rahajutt - sama peatükk: Järvi tuli Eestisse miljoneid taga ajama, meie kulul rikastuma.

Maailmas tuntud dirigent peaks kodumaal missioonitundest töötama, mis kõlab veidrana. Talent on (ometi) just siis kõige kallim, kui ta on tipus ja kodumaal. Kui ta siis kaotada, läheb see hiljem palju rohkem maksma.

Talent pole luksus, mida igal ajal, iga hinnaga poest osta saab.

Kõige diplomaatilisem mees pole Järvi kunagi olnud. Kui aga iga mööduva krantsi klähvimist tähele panna, ei jõuagi iseendani, ütleb rahvatarkus. Või kaotad iseenda.

Neeme Järvi tõde on avatud ja ta usub ise ka seda, mida räägib. Vahel nimetatakse seda lapsesuuks, kui suur mees otse ja ausalt räägib. Neeme Järvi on iseennast võrrelnud ka Don Quijotega.

Maestro Neeme Järvi sai 7. juunil 85-aastaseks. „Ma armastan kogu aeg muusikat, muidu ma oleksin

5, lihtsalt üks virisev vanamees,' on ta öelnud.

Eri Klas oleks saanud 83-aastaseks. Noor Klas oli mõnes operis Neeme

Järvist kiirem. Ja kui nii võib öelda, seljatas Klas Järvi "Porgy ja Bessiga" etendus lõppes Klasi juhtimisel kümme minutit varem kui Järvi taktikepi all. Kui Järviga kiirematest tempodest juttu tuli, ütles maestro, et kui muusikas pole midagi öelda, siis tulebki kiirustada. „Aga ma olen vaadanud, et Neeme võtab ka viimasel ajal kiiremad tempod,“ on Klas öelnud.

Seekord Haagis

Bruckneri Kaheksandat sümfooniat dirigeerides, pidi see kestma kaks tundi, aga lõppes raadio otsesalvestusel ettenähtust viisteist minutit varem. Eetris haigutas vaid tühjus?

„Nad olid seal raadios ikka ähmi täis küll, mida ülejäänud ajaga peale hakata,“ kommenteeris Järvi. „Lõpuks panid kähku ühe Pärdi plaadi peale.“

Ja balletis

.Balletis on kiirusest kasu ainult kärbse püüdmiseks,“ ütles Estonia teatri endine balletiartist Kalju Saareke. „Kui mina veel tantsisin, dirigeerisid Estonias balletti põhiliselt Kirill Raudsepp ja Vallo Järvi. Ükskord, mina hüppan õhku, aga Kirill Raudsepp keeras sel ajal partituuri lehte... Jää või õhku rippuma!“

Estonia kunagine priimabaleriin ja tantsupedagoog Tiiu Randviir leiab, et Neeme Järvi on ka hea balleti dirigent, aga võtab balletti kuidagi huumoriga. „Eri Klas oli väga hea balleti dirigent. Mäletan, kuidas Eri Klas balleti proovis "Luikede järve" coda ajal, kus on eriti kiire tempo, kaasa laulis: pažaar, pažaar, pažaar, tadaratata...“ Eri Klasi temperament, tõstis vaata et mäedki paigalt!

Jututeemaks nostalgia

Maestrod on ju kogu elu vedanud näpuga kalendris järke. Aga sadagu teele kui palju loorbereid tahes, kui tiivad jälle kodumaale kandsid, valdas rännumehi ikka nostalgia - soov perega kokku saada.

„Nostalgia on tore asi,“ tunnistas Klas. „Ega siis nii kergesti Eestist ära minna küll ei taha.“

"Kui ikka nii palju intervjuusid hakkab tulema, peab siit kiiresti jooksu panema,“ muheles Järvi.

Hea tuju tuba

Eri Klasi turvalisemaks paigaks oli kodudiivan, kus on harva istuda saanud. Kutsumus oli niisuguse. See õieti ongi dirigendi elu.

„Mulle meeldib see kingitus, nimeline hea tuju tuba Kuressaares, kuhu on end võimalik lukustada. Ühes telesaates kergitas saatejuht kulme, kui näitasin talle Hiiumaal seda kuuri, kus Hirmuste küla mees Ülo Pihel lubas tal mõnusalt aega veeta. Mulle meeldib see, et keeran ukse kinni ja keegi ei tea, kus ma olen;

Üksvahe mõtles maestro, et annaks endale veidi pausi, tõmbaks õige pidureid. Selles oli naljakat. Eri Klas polnud just suur ümberkehastuja.

"Aga kui filmimehed Hiiumaal suvila hoovi tulid, võttis Eri kohe vikati kätte ja hakkas muru niitma,“ rääkis abikaasa Ülle.

"Eri võis rääkida muusikast vahtralehtedeni."

Endise Estonia balleriartisti Ülle Ulla sõnul oli abikaasa eriti veetlev jutuvestija: „Talle meeldis, et ma teda hoolega kuulasin. Hea kuulajana jäin ise juba lausa kidakeelseks.

Nende aastate jooksul, mil me koos elasime, imetlesin tema võlu teistele inimestele, ükskõik millisel kellaajal, ükskõik, kus kohas, pööras kogu seltskond oma näo Eri poole, kes värvikalt oma kontsertidest rääkis. Elasin tema reisimuljetesse nii sisse, et oleks nagu ise kohal käinud; Dirigendil ja balletitantsijal oleks nagu midagi ühist? Kas ja kuidas see sobis kokku tantasijanna natuuriga?

"Kuulsin kodus Eri kõrval paljuhead muusikat, külastasin ooperit ja kontserte ning arenesin ka teises plaanis. Keetsin ja küpsetasin roogasid, mille valmistamiseks töötaval naisel aega ei jätku". Kokaraamatu järgi olid Ülle Ulla repertuaaris hoopis teised "osad"- sibulasupp Alex. Dumas moodi, kalkun rüütli moodi. Kas sellest piisas?

„Õhtuti varieteesse esinema jõudes tundsin, et laval on nii lihtne, kerge ja mõnus, tõeline puhkus. Olin seesama Ülle."

Mõistagi ei saanud kuulsa mehe kõrval olla ebahuvitav naine, Ülle Ulla pole seda ka kunagi olnud ja on tänaval, teatris ja seltskonnas alati silma paistnud huvitava ja isikupärase välimusega. Kuid seda küll pole märgatud, et oleks kunagi koormanud end pärlite, keede ja raske kullaga. "Ma pole pärit jõukast perest ja pole ka täisikka jõudes hoolinud kulla kandmisest ega kristalli kogumisest vitriini. Mulle meeldib rohkem tagasihoidlikkus. Meeldivad ka ehted. Aga mis puutub sõrmuste kandmisse, siis ka Eri ei soovinud tol ajal endale midagi sõrme: dirigendi käed peavad "puhtad" olemaja mitte tekitama kõrvalisi mõtteid;

Kasutütar Ulla

Eri Klas oli isa, vanaisa kuid ka kasuisa. Ulla Kerge (Sonnenberg) on elukutselt disainer. Eri on Ullat maast madalast kasvatanud. Ulla rõõmud ja mured olnud ka tema rõõmud ja mured.

"Mulle on olnud südamelähedane seegi, et Ulla juba väiksena kodus mulle jõuludeks või sünnipäevaks paari sokke või leidis midagi, mis südant soojendab. Tänu sellele on meie vahel olnud side, mis pole kunagi katkenud. Kui ma jälle kusagile välismaale sõitsin ja küsisin Ulla käest, mida ma sulle toon, vastas ta: ei midagi, kui ainult siis pehmet kustutuskummi, mida meil polnud, aga oli disaineri ametis talle väga vajalik. Kui ma sümboolselt sinna kõrgele märke olen jõudnud ja sealt enam oma jõul ja nõul alla ei saa, olen kindel - see üks on Ulla, kes ulatab siis mulle käe..;

Ülendav muusikakeel

Kui Eri Klas kusagil dirigeerimas käis, on ta püüdnud kiirkorras omandada ka selle maa keele, vähemasti suhtluskeele tasemel.

Kui Neeme Järvi Rootsist või mujal maailmas dirigeerib, ei mõtlegi ta seda keelt kohe õppida, sest muusikakeel on dirigendi töö puhul küllalt arusaadav ja isegi teda ülendav.

Neeme Järvi on oma põhilise aja elust ära kasutanud partituuride

lugemiseks. „Raamatud on riulis, aga lugemiseks napib kahjuks aega. Loen ühe raamatu ja võtan sealt teadmiseks viimase kui ühe.

„Peast võib ooperit juhatada sel juhul, kui oleksin võimeline selle ooperi peast ja noot noodilt üles kirjutama. Minu arvates peab partituur olema peas, mitte pea partituuris. Võib ju olla, et metsa hästi tunned, aga pimedas on õiget rada leida raske, eriti kui lampi kaasas ei ole.”

Dirigendi elu on rulett

Eri Klas ja Neeme Järvi on harjunud suurte koormustega, mis muutus juba elustiiliks.

„Dirigendi elu ongi töögraafik,” nentis Neeme Järvi. „Teatris olid igasugused suvepuhkused, kõik oli organiseeritud. Töö lõppes ära ja algas puhkus,” rääkis maestro endisaegadest.

„Edaspidi ei paistnud töodel lõppu ja töögraafikus puhkusel kohta. Ja siis, kui mu vennatütar Lemme ütles, et neil on teatris poolteist kuud suvepuhkust, küsisin, mis see on.”

Neeme Järvi on olnud peadirigendina ametis Kuninglikus Shoti orkestris, Tokyo Filharmoonias, Detroidi Sümfooniaorkestris, Göteborgi Sümfoonikutes, New Jersey orkestris, Haagi Residentside orkestris. Maestro Järvi on juhatanud ka Berliini Filharmoonikuid ja maailma tipporkestreid. Neeme Järvi dirigeerimisel on välja antud ligi 400 CD plaati, on dirigeerinud ligi 1119 kontserti 125 linnas ja juhatanud 72 orkestri eesotsas.

2011. aastast alates on Neeme Järvi taas ERSO kunstiline juht ja peadirigent. 2020. aastast jätkab Järvi koostööd ERSO-ga eluaegse aupeadirigendina. Ja siis, kui vennatütar Lemme vahel telefonis onu Neeme käest küsis, et mida ta Tallinnas teinud on, vastas onu: „Loe lehest.”

Nime-lood

Kui Järvid koos perega 1980. USA-sse läksid ja Järvi ameerika kodakondsuse sai, jäi Estoniasse veel palju Järvisid: dirigendist vend Vallo Järvi, tema pojad Teet ja Andrus, kes mängisid orkestris ja Vallo Järvi tütar teisest abielust, tantsijanna Lemme Järvi.

On küsitud, huvi tuntud, et kas Neeme Järvi on pärit Soomest? Järvi (nimi) on tuletatud nimest Järvinen? Aga Järvid olid tegelikult Jootsid. Alguses olnud lausa Jõeotsad.

„Venelane ja sakslane ei osanud Jõeots hääldada ja siis hakkasime end Jõõtsiks, Jäätsiks, Jeetsiks nimetama. „Aga ema oli nii ettevõtlik naine, et otsustas perekonna nimeks võtta Järvi.”

Eri Klasi teine nimi esimesest pikem

„Poolas öeldi mulle pan Kvas -tähendab leivakali, sest neil oli raskusi mu nime hääldada.” Siis hakkasin tähtede haaval selgitama: K - nagu Konstantin. L -nagu Leopold, A -nagu Anna, S - nagu Sergei. Aga kui läksin siis orkestrit dirigeerima, öeldi: auväärne publik, daamid ja härrad, tutvustan teile: Konstantin, Leopold Anna, Sergei Kvas,“ lustis Eri Klas.

„Kui ma Hiiumaa praamile pileteid broneerisin, küsiti, kelle nimel? Eri Klas! Vastu võetud — Heeringas! Keegi küsis telefonis Klaserit. Ütlesin, mitte Klaser, vaid Eri Klas. Selle peale hääl telefonis heldis: tean teid küll, tunnen juba häälest ära ja soovis kõige paremat.”

Kui jutt läheb kodule

Dirigent valitseb tempot, tuju ja diktsiooni. Kes kodus vägesid juhib? "Kodus tuleb juhatada ilma taktikepita,“ muigab Järvi. „Minu abikaasa teeb ja juhib kõike ja katsus sa talle vastu rääkida!

Aga vahel juhtub ja üritate? „Ma enam ei ürita.’

Neeme Järvi sündis Tallinnas ja on hingelt pärnakas. Pärnus oli kunagi emakodu, mispuhul just Pärnu on suurmehele alatiseks südame külge jäänud. Neeme kasvas suurvaimude Oistrachi, Haikini, Rostropovishi, Ernesaksa jt. nimekate muusikute luules”, kes suveti Pärnus suvitamas käisid ja seal ilma tegid. Järvide suvemaja Kirbu jõe ääres oli paras koht kuulsaid muusikamehi vastu võtta, juttu rääkida ja nalja visata.

Suветi korraldatakse Pärnus juba traditsiooniks saanud mitmeaastasid maestro Neeme Järvi Meistrikursusi, mida viib läbi ka poeg, dirigent Paavo Järvi. Mis tipneb kuulsate Järvide festivaliga.

Kas kõik see ilus ei muutu mõneti ka väsitavaks?

“Aga Pärnu on ju tore paik ja Kirbu jõeäärne koht, kus kogu meie pere kokku saame. Aastajooksul me perega nii tihti ei kohtu. Polegi seda vaba aega, et kõik koos olla saame. Pärnus on minu perekonna juured. Siin elas mu venna pere ja meie lapsed on Kirbujõe äärses üles kasvanud. Nüüd müttavad seal juba ka lapselapsed. Pärnu on meile emotsionaalses mõttes väga kallis paik. Kuigi ma sinna New-Yorki niiväga minna ei taha, olen lihtsalt harjunud minema, aga Pärnus on hoopis teistsugune tunne... Minu ema, Elss Järvi, on Pärnust ka värvipiltidega raamatu kirjutanud. Vahva raamat ju!”

Aplaus Pärnus Kadri tänaval

Sellest, kuidas pianist Valdur Roots ja Neeme Järvi kahekesi Nõmmel puude vahel jalgratastega võidu kihutasid, räägitakse ka Neeme Järvi raamatus. Aga et Neemel oli juba sel ajal ka väga suur huvi klaverimängu vastu. Neeme raamatus ei räägi. pihtis endine tuntud pianist Valdur Roots ühes intervjuus „Pärnu Postimehele”:

„Olime juba meheas. Neeme sõitis tihti Kirbu jõe äärest minu juurde Kadri tänavasse ja esimene asi, mida ta ütles: „Mis noodid sul siin Pärnus kaasas on -mängime neljal käel.’ Neeme mängib lehest ilma igasuguse

ettevalmistuseta. Ja kui ei suutnud mingit vidinat ära mängida, siis ta vilistas selle välja ja lugu läks edasi-voolas katkematult.” Ükskord oli Valduri tädi nende selja taga aknad lahti lükanud. Ja kui Neeme ja Valdur lõpetasid Beethoveni sümfoonia esimese osa, kõlas aplaus tänavalt. „Möödujad olid seisma jäänud. Magus aplaus, midagi pole öelda.”

Neeme Järvi on eriklass

Dirigent Peeter Saul teadis Neeme Järvit juba põlvpükstes ja alati partituurid kaenla all.

“Meie esimene ksülofoni virtuoos Neeme Järvi armastas ka neljal käel klaverit mängida. Kõige rohkem on ta muidugi klaverit mänginud koos Valdur Rootsiga,” tunnistab Saul. Peeter Saul on ka kaks tundi videosse võtnud, kus nad kahekesi neljal käel klaverit mängivad.

„Kui me koos Helsingis olime, tõi Neeme Sibeliuse Akadeemiast paar partituuri ja hakkasime kohe klaverit mängima. Ka see on videos ja sealt on hästi näha dirigendi iga küünarnuki liigutus, kuidas Järvi klaverit mängides terve kehaga kogu aeg kaasa dirigeerib. See on omaette

vaatepilt, mida peab muidugi nägema. Neeme Järvi on üleni muusika.

Mäletan veel, kuidas Rabinovitsh ütles: “Neeme Järvi, oo, Järvi on sündmus - eriklass!”

Vanem vend utsitas tagant

Vallo oli Neemest 13 aastat vanem ja tema kohus oli kõike, mis muusikasse puutus, ka nooremale vennale õpetada. Neeme ja Vallo ema ja isa mängisid kodus mandoliini ja kitarr, söögi ajal lauldi.

“Ema ütles alati, et kuna neist muusikuid ei saanud, peavad vähemalt lastest tulema professionaalsed muusikud.”

Peres kasvasid üles kaks dirigendist poega. “Vallo oli mulle kaudselt justnagu isa eest.” Poistena olid vennad nagu lapsed ikka: Kui vaja midagi õppida, siis tehakse see formaalselt ära - lihtsalt peab. „Aga muusikat nagu koolitükkegi me eriti teha ei tahtnud, ikka ema sundis ja käis peale.”

Neeme õppis juba nelja-aastaselt ksülofonil mängima

Kui väike Neeme Eesti Raadiosse kahte lugu esitama läks lauast kõrgemale eriti ei ulatunud, pidi põlvili tooli peale minema ja padigi pandi alla, et mängima ulatuks. Vend Vallo töötas sel ajal Ringhäälingu orkestris abijuhina. Eks tema kaudu need asjad käisidki, et väike vend raadiosse mängima pääses.

Neeme Järvi on vanda iseloomustades ise rääkinud: „Me olime Valloga tõepoolest erinevad ja nägime teineteist vähe, aga me armastasime teineteist. Vallo oli kohalolija, minul kogu aeg tuul all ja vennal liiga palju tööd, vähem ilusaid naudinguid ja polnud lihtsalt võimalusi romantik olla. Suur fanaatik muusikas võib leida tohutut innustust loodusest. Vallo käis suviti Muhumaal, oma suvekodus loodust nautimas. Aga ma olen ka oma laia limusiiniga venna Vallo juures Muhumaal ära käinud. Auto oli nii lai ja madal, et nihuta või väravapostid ja maja kaugemale/ Eestis olles on Neeme vahel ka sellest mõelnud, kui tore oleks Muhusse minna, aga väike Muhu pole kahjuks töögraafikusse mahtunud.

Vallo Järvi oli ka üks neid haruldasi tammesi, kes veel 70. eluaastal suutis Estonias "Luikede järve" dirigeerida. Juubeliaastal oli tal plaanis pärast suvepuhkust alustada ka uut hooaega, kuid just 1994. aasta suvest Muhus sai viimane...

Kitarr oli Vallo Järvi parim sõber viimase minutini, mida ta noorelt mängis ja vanaduspäevadelgi nurgas sõrmitse. „Kui ma ei eksi, siis onu Neeme kinkis isale 60. juubelisünnipäevaks Yamaha kitarri.”

Vallo Järvi käe all sisse mängitud muusikateostest on ka üks CD, Mälestusplaat, mis mõnes mõttes on isegi nagu lepitus...

Mõlemad vanemad olid juuksurid. Sugulased tahavad ju ikka koos istuda, aga kust seda aega võtta?! Järvi pere istus ühel diivanil koos enne Neeme Järvi kodumaalt lahkumist 1979. aastal.

Üks niisugune sugulaste kokkusaamine ümber laua oli siis, kui maestro esimest korda pärast kümneaastast äraolekut Eestisse tuli.

Pea püsti, rind ette

Elss ja August Järvi olid mõlemad pärit Pärnust, aga tutvusid Tallinnas ja abiellusid. Neil oli Tõnismäel oma juuksuritöököda- olid nad ju erialalt juuksurid.

"Mäletan nende erialalisi jutuajamisi, kumb paremini juukseid lõikab või kes paremini habet ajab. Just ema juhtimisel ja juhatamisel kogu elu käiski: „Pea püsti, rind ette! Kas jälle käid küürus, Neeme!? Mis see siis olgu!? Käed olid tal lahti ükskõik, mis töö peale. Kõik tuli välja. Laud oli ilusasi kaetud ja kotletid olid väga head. Ema jõudis kõike, kuigi tal oli juuksurina tavaliselt väga palju tööd. Ja kui ema juuksurina tööd ei saanud, tegi ta midagi muud. Peaasi, et perekond hästi elada saaks/ Sõja ajal oli maal väga raske, mingit teenistust polnud, siis käis ema Elss rikkamate inimeste juukseid lõikamas. „Tuli jälle kolm-neli muna ja püülikott käes. Kuskilt hankis loomaliha ja ükskord sai isegi verivorstidega hakkama: Kuidagimoodi, vaistu järgi, oskas ta need soolikad ära puhastada. Linnainimesed - ja omatehtud verivorst laual! Braavo! Hiljem tõin emale Ameerikast ilusa kommikarbi, see meeldis talle kangesti. Eks need kompvکید kadusid sealt ruttu, siis pandi asemele meie kompvکید. See meeoleu, mis meie lastes on, on tulnud minu emalt, kes dirigeeris koduelu."

Üks kask õue peal

Eestis tundub Järvile, et on natuke kitsavõitu ja siin olles unistab Ameerika suurtest mastaapidest. Detroidis oli maestro jälle õnnelik, et nägi villa aknast ühte kaske õue peal, milles tundis kodumaa hingust.

Eestlastele on loodus tähtis. Nad on ikka sinna läinud - kas siis Kanadasse või Rootsi, kus määnd ja kuusk samamoodi välja näevad kui kodumaal. Kui määnd on teistmoodi, oleks ka nagu inimeses midagi valesti. Siis pole sa just nagu eestlane, vaid niisama kuskil olija.

Michigani osariigis Detroidis on neli aastaaega ja Põhja Michiganis käib see tsükkel täpselt nagu Eestis. Mulle meeldib, et kuumad ajad pole seal nii kuumad, nagu Chicagos või New Yorgis ja ümberingi on palju vett. Talved ei ole liiga külmad ja suvel ei ole liiga palav. On kevad, sügis värviliste lehtedega, mis Detroidis on kolm korda värvilisemad kui siin."

Järvide salakeel - eesti keel

Kui Järvid Eestist ära läksid oli tulevane dirigent Kristjan Järvi väike nagamann ja päikesepoiss, kes kogu Aeg pole Kristjani ses osas palju muutnud, on nüüd küll tunnustatud dirigent, aga kui naerab, siis on see ikka niisama nakatav, et ainuüksi tema naeru vaadates hakkad ise ka naerma. „Minu meelest inimesed võtavad ennast ja üldse maailma liiga tõsiselt. Sellest võib nii aru saada, et kui me asju tähtsaks teeme, siis mitte tõsiduse, vaid tegude pärast. Minu arvates võiks ellu suhtuda märksa positiivsemalt ja tingimata huumoriga. Hommikust õhtuni rääkida, kui raske on elu- sellega nad lihtsalt takistavad ennast. Kui saaksin, võitleksin kõige enam just selle vastu.”

Eesti pole olnud Kristjani mängumaa ja mälestusi pole rohkem, kui üks 8-aastaselt lahkunud poiss mäletada võib. Aga Eestis on tal palju sõpru. „Kui me siit ära sõitsime ei olnud see mulle tragöödia. See oli üks paljudest niisugustest sõitudest, mis me oleme ette võtnud. See oli nagu Pärnu-sõit,” selgitas Kristjan. Samas tahab ta ka Eestis asjadega enam ja enam seotud olla. Eestis kasvõi endale tõestada, et temagi on siit pärit. Tahab seda tunnetada, mitte lihtsalt teada.

Kristjan tundub, et on oma vennast Paavost erinev nagu oli tema isa vend Vallost. Ka Neeme Järvi ütleb, et kui ta oli väike, oli ta rohkem Kristjani sarnane.

„Isale meeldib, et sugupuu läheb Eri Klas puhkehetkel raamatuga. edasi ja et ta saab ka lapselapsele pai teha. Paavo on ka väga lõbus, aga ta räägib paljudest asjadest palju konkreetsemalt ja väga tõsiselt,” iseloomustab Kristjan venda.

„Otse vastupidi eestlase iseloomule on mu isa just niisugune inimene, kes ei armasta olla murest murtud. Ta ei löö ka käega, aga mis seal oodata! Sel ajal, kui teised arutavad, kes ja kuidas, on temal juba tehtud. Selles mõttes on minu isa kaks-kolm aastat teistest ees. On vaja näiteks nõusid pesta, tubasid koristada, isa teeb ära. Kui näeb, et laual või maas on paberitükk, võtab ja viskab prügikorvi. Mõnda inimest ei sega see aga sugugi.”

Kristjani ütlemiste järgi on ta isa korralik inimene. Aga ükski inimene pole iga päev tore, eksimatu ja korralik.

„Mõnikord ei ole ma üldse korralik,” ütleb Neeme ensekriitiliselt. Juhtub ka nii. Mul on väga palju ,9' pabereid ja noote ja katsun need üksteise peale sättida. Pärast on raske otsustada, mida likvideerida, mida mitte. Kui ma aga kodust välja lähen, peab kord majas olema.”

Mida Neeme Järvi peab enda puuduseks?

„Ma tean liiga vähe, tean üldse liiga vähe,” rõhutab maestro. „Muidugi ma tahaksin kõigest rohkem teada, aga mul ei ole selleks aega. Mõned inimesed on nii geniaalsed, et võivad kõikidel teemadel kaasa rääkida. Räägivad kunstist, ajaloost, aga midagi korralikult võib-olla ei teagi. Väga palju tehakse pealiskaudselt.

Kultuurne inimene peab siiski väga palju teadma. Oma aja kulutan partituuride lugemiseks, sest pean tohutult ette valmistama, kui kusagile juhatama lähen. Vanasti kuulasin palju plaate, nüüd pole ka seda vaja.

Mõnikord paneb poeg mu enda sissemängitud plaadi peale - kuula, isa, kui ilus! On ilus küll, paistab, et armastusega tehtud."

Neeme Järvi on Liilia elutöö

Eeltakt ja taktitunne. Need asjad on tähtsad nii muusikas kui ka elus, kuidas sa inimestega suhtled.

"Abikaasale peab andma palju võimalusi otsustada, muidu läheb asi käest.

Mees peab olema peremees ja diplomaat, et kodus hea meeleolu luua, peab naisele andma võimaluse välja öelda seda, mida ta asjast arvab. Siis on kõik hästi. Muidu tekivad viha, arusaamatused ja sõim. Naised on need, kes valitsevad. Ja katsu sa talle vastu rääkida! Pealegi naine ei jää kunagi kaotajaks ja jõuab nagunii sinna, kus tal õigus on."

Minu abikaas Liilia väga isikupärane inimene, kes viib läbi ühte ja peamist, et oma pere eest seista.

"Abikaasa on mulle olnud maksmaalselt ja igas mõttes abiks. Mõnikord tundub, et tal on tulnud väga palju teha. Aga ta tegeleb meiega ega löö kunagi käega. Ta on väga elutark ja asjalik inimene. Ameerikas on palju, tohutult palju paberitööd, millega minul pole olnud vaja tegeleda. Ma ei teagi nendest paberitest midagi.

Selles osas on Liiliast väga suur abi olnud, et see kõik tehtud saab, on tema elutöö.

Nimetu dirigent

Enne kui Järvid Eestist emigreerisid, arutasid Neeme Järvi ja pianist Vardo Rumessen, et organid hakkavad nagunii nende kirjavahetust lugema. Nad leppisid kokku, et Neeme hakkab Vardole kirju kirjutama Ozerovi nime all. Weizenbergi tänava nurgal leivapoe küljes oli kell, mis enamasti seisis. Mõttekaaslased käisid seal enne ärasõitu jalutamas ja otsustasid, et kui kõik on kehvavõitu ja sellest kirjutada ei saa, siis parool on: „Kell seisab Eesti Raadio kauaaegne muusikatoimetaja Helve Võsamäe ütles, et need olid meie muusikaelu mahavisatud aastad, kui raadios keelati ära Neeme Järvi, Arvo Pärt, hiljem ka Heidy Tamme.

„Neeme Järvi lindistas ooperimuusika ja sümfooniade kõrval ka kammermuusikat. Aga raadios neid mängida ei tohtinud, või kui mängiti, siis juhatas seda keegi „teine” või mängis lihtsalt orkester. Dirigendita! Muidugi mängisime.”

Aga ükskord juhtus Kalju Karask raadiost Othello monoloogi kuulama, kus orkestrit juhatas keegi Ermler. Mõistagi helistas Karask otsekohe raadiosse, et mina laulsin ja orkestrit juhatas Neeme Järvi. Selle-nimelist dirigenti meil ei ole, tuli vastuseks.

Laulupidu - nokkija

"Eesti on väike ja kultuur meie ainuke rikkus. Mis noki me veel otsime! Nokia on ainult telefon. Aga maailma ilusam pidu on Laulupidu. See ongi meie "nokkija". Kui kultuur on tasemel, siis on meil ka käitumiskultuur, ehituskultuur jne.”

Neeme Järvi oli 1969. aastal ka juubelilaulupeo üldjuht. „Laulupidu on rahavapidu, aga maailma suurtele lavadele jõuab siiski kõige

isikupärasemaid professionaale - ERSO,” mis on kogu aeg olnud peadirigendi jaoks Maestro Gustav Ernesaks ja Eri Klas. üks olulisemaid asju, orkestrile oluline märk - ERSO maailma lavadele viia. Suurmehed ei karda võtta riske ja professionaal mõtleb laiemalt. Aga suurmehed on haavatavad, kui neile haiget tehakse. Sest loojaloomus on kord juba niisugune - nii õrn ja nii haavatav. Aga suurmeestele on antud taevalik anne - rõõm tööst, mis teeb nad vastupidavaks kõikide maailmakaare tuultele. Ajakirjale “Muusika” antud intervjuuridade vahelt kõlab maestro Neeme Järvi credo: “Muusika ülendab inimest. See on eriline tunne, kui sa naudid seda, mida teed, ning kui saad selle kõige nimel elada.”

Eri Klasil on vaba päev

Päev ilma tööta võib olla mõne teise eriala inimest ehk nii ei puuduta. Võidakse mõelda - vaat kui tore, looderdan natuke. Aga loominguline inimene võib ühte päeva muusikata kadunuks pidada. Ja mõnikord on see võimalus aega maha võtta. Kui Klasil on vaba päev, mida ta siis teeb? "Löön lulli! Ma pole oma tee alguses ega ka Rooma Paavst, kes ametist lahkus." Maestro tööstiil ei näitanud siis kaugeltki raugemismärke. Vabariigi valitsuse poolt osutatud elutööpreemia järgsel õhtul dirigeeris Klas Estonia kontserdisaalis “Maestro” sarja esimest kontserti ja juba varahommikul lendas Moskvasse.

Eri Klas oli maailmas igal pool. Eestil ainult üks Eri Klas. Laulja Heidy Tamme kiitis Eri Klasi taevani: “Meil on vedanud, et meil on olnud niisugune dirigent nagu Eri Klas.”.

Estonia teatri kauaaegne mezzosopran Urve Tauts on tähtsamatel kontsertidel tihti Eboli aariat laulnud. “Eboli aaria on mu leivanumber.” Aga Saksamaal juhtus küll väga piinlik lugu. „Enne etteastet tutvustati publikule. Oks nende teatri bass rääkis minust ja jäin teda kuulama. Tiit Kuusik ütles alati, et enne etteastet mõtle oma esimese fraasi peale. Aga kus mina... Astusin lavale, hakkasin laulma ja plaks... esimene fraas läks meelest, läks metsa ja ma alustasin teise fraasiga, noh, hoopis teine tempo. Seisin laval nagu soolasammas ja edasi mitte piuksugi. Eri võttis kohe orkestri “maha” pöördus saali poole ja teatas lausa pidulikult: “Sama raha eest veelkord!” Ja tead, kuidas publik meid vastu võttis, plaksutas ja braavotas! Aga see õudne tunne ei lähe kunagi meelest. Kui etendusel midagigi juhtub, siis Eri sind hätta ei jäta.’,9

Viis kokaplika lavale

See on tuntud lugu, et Klas viis kokaplika lavale, ja on sellest erinevalt rääkinud. Vahel kokaplikast, vahel õmblejast, milles pole grammigi valet. Helgi Sallo on on kokakoolis õppinud, koka ametit pidanud ja olude sunnil õmbleja olnud.

Miks Eri Klas (1964. aastal) kokaplika Estonia lavale tõi?

„Tookord oli Klasil lihtsalt Mariat vaja,” rääkis Sallo, “kuna kõik teised „West Story” tegelased olid lihtsalt olemas ja enne ka paljusid Mariasid proovitud.’55

Kui Klas tagasihoidliku välimusega neiu lavaproovi tõi, ei paistnud ta millegagi silma, kuni ta laulma hakkas, jäid kõik vaimustusest hinge kinni hoides kuulama,“ meenutas seda hetke näinud Ülle Ulla. “Nii leiti kauaotsitud Maria, ja mitte ainult Maria, vaid leiti Helgi Sallo.”

“West Side Story” esietendus toimus 30. detsembril 1964. “West Side Story” etendusega astus esimest korda dirigendipulti Eri Klas.

Nimekas dirigent

Eri Klasil on olnud küllaga ilusaid aegu ja mitte kunagi rahu. Kui Klasiga elutööpreemiast juttu tuli, sõnas maestro muhega:

“Aumärkidega on mind raske üllatada.” Tiitlite üle kurta ta ei saanud.

Vabariigi valitsuse poolt elutööpreemia pälvinud Rahvusooperi Estonia audirigent Eri Klasi loominguulist panust on hinnatud Rootsi Põhjatähe rüütliristi ordeni, Soome Lõvi komandöri medali, Venemaa Sõpruse ordeni, Peterburis jagatava Balti tähe ordeniga ja see rida jätkub. Kolleksioon missugune! “Aga ma ei kolleksioneeri neid,” ütles Klas.

„Omal ajal unistasin ma sellest, et Estonia teater saaks kodust kaugemale. Kuidas see välja võidelda, et kodulavalt kaugemale saada. Ma mäletan veel seda aega, oma karjääri tähthetke, kuidas Estonia käis esimest korda külalisetendustega Rootsis. Olin seal ise varem kohal. Istusin mere ääres kivi otsas ja vaatasin, kuidas valge laev - Estonia teater peal, Stockholmi sadamale lähenes...”

Peadirigent N-Liidust

Eri Klasi jaoks lõppes Estonia teatris 22. hooaeg ebatraditsionaalsel, sest lisandus esimene hooaeg Stockholmi Kuningliku Ooperi peadirigendina. Eri Klasi esimene hooaeg (85/86) Kuninglikus Ooperis algas Verdi ooperi “Maskiball” lavaletoomise ja esietendusega. Ja lõppes samuti “Maskiballiga” 4. aprillil 1986. Lavastus oli pühendatud Rootsi Teaduste Akadeemia 200. aastapäevale ning kujunes pidulikuks veel selletõttu, et kuningas Gustav III rollis laulis viimast korda nende kuulus tenor Nicolai Gedda. Saalis oli pidulik õhkkond, kohal oli palju muusikakriitikeid Rootsist ja kogu maailmast. Rootsi Kuninglikul teatril puudus pikemat aega peadirigent ja teater oli peadirigendita juba olnud tervelt viis aastat. Aga kui see ametikoht nii kaua täitmata oli, võib arvata, et peadirigendi leidmine eriti lihtsalt ei toimu. Meisterlikkust võib ära tunda ka paari kontserdi või etenduse järgi. 1985. aasta kevadel esines külalisetendustega Rootsi Kuninglikus Ooperis Estonia ooperi- ja balletikollektiiv. Valmistudes külaliste vastuvõtuks külastas sel Rootsi teatri direktor Lars Malmborg Tallinna ning nägi dirigendipuldil Eri Klasi: “Kui ma nägin Eri Klasi, taipasin silmapilk, et just tema on see, keda me vajame. Mulle meeldis Eri Klasi entusiasm ja elulisus, tema professionaalsus ja peen arusaamine ooperi- ja balletimuusika spetsiifikast.” Ja küsimus oli põhimõtteliselt lahendatud. Lars Malmborg ütles, et nende ooperitraditsioonid on olnud suurel määral itaalia ja saksa kooli mõju all, mis väljendus ka repertuaaris. ‘Mulle tuli mõte, et võiks ju loobuda harjumuspärasusest ja kutsuda dirigent kusagilt mujalt.”

Frakki ei laena

"Mulle teadaolevalt oli Eri Klasil Estonia teatri laos neli-viis frakki, millest kolm oli ta endale ise ostnud. Tänu heaolu kasvule on ta aegapidi nendest frakkidest ka välja kasvanud ja need siis teatrile kinkinud," meenutab endisaegsete meessolistide riietaja Lilli Birke.

"Õnneks olin standartmõõtudega ja mul oli frakke kerge poest osta. Frakk on dirigendi tööriietus, mida teisele ei laenata ja mis tavaliselt temaga koos ringi reisib," lisab Eri Klas.

Aastakümneid tagasi Taanis

"Reekviemi" proovide eelõhtul, otsustas Klas minna kontserdile, kuid astunud hotelli, sai uksele pakkumise: juhatada sedasama kontserti. "Selgus, et dirigent oli saanud neeruataki ja viidud haiglasse. Kontsert pidi algama tunni pärast. Mul polnud ka frakki kaasas ega vähematki aimu kontserdi kavast. Nõustusin. Mulle toodi noodid. Publikule muidugi teatati enne kontserdi algust, mis on juhtunud. Ilmusin dirigendipulti sinises pintsakus. Kavaga tutvumisel selgus, et kontserdi ühes pooles pidi ettekandele tulema Rossmuseni sümfoonia autori juhatusel. Vahepeal aga oli selgunud, et selle juhatamine käis autorile siiski ülejä. Veel oli kavas Tšaikovski kolmeosaline viulikontsert ning Stravinski "Scherzo a'la Russe". Mõtlesin väga palju, missuguste karide ümber sõidan. Risk on õilis asi, kuid niisama lihtsalt vette ei hüppa ning kuidagimoodi lugu koos ei hoia.

Kriitika hindas seda õhtut väga kõrgelt, kusjuures pööras erilist tähelepanu sellele, millise kindlusega juhatasin: kui esimene kord oli tunda ebalemist dirigendi ja solisti vahel, siis kordamisele tulnud osas laabus kõik ja enamgi veel: mis siis, kui nad oleks veel proovi teinud?"

Maailma parim naerutaja

Kas Eri Klasil oli ka mõni puudus? Nii igav ta ka ei olnud. Eri Klasi 75. juubelil ütles Heli Lääts: "Eri oli maailma parim naerutaja. Ja kui see on puudus, mis see voores siis on?! Kui Eri naerma hakkas, ei saanud keegi enam pidama. Mõnikord naersime me ainuüksi juba seda, kuidas Eri naeris. See oli nii nakatav. Kui Eri ostis endale esimese auto, see oli väikese Žiguli, "lõmpsis Peeter, et see pole auto ega midagi, kuidas sa sinna sisse ära mahud? „Tähtis ei ole see, mis väljast paistab, vaid see, mis seest välja paistab," ütles Eri.

Usk ka uudishimu

Eri Klas on nii dirigendi või üldjuhina osa võtnud kõigist sõjajärgsetest laulupidudest.

"Laulupidu on iga dirigendijaoks ??J emotsionaalne kõrghetk. Mulle läheb see väga korda, kui sinu ees on 20000 inimest. Ei aita vehkimisest, vaid kontakt tekitab hoopis siis, kui sul on see usukanal. Paljud tahaksid orkestri ees rääkida ja vehkida," lisas Klas ja jätkas. "Ka orkester ei vaja löövet ega rääkivat dirigenti, asi on usalduses ja silmsidemel muusikute ja dirigendi vahel. Vaadake näiteks Tiia Ester Loitmäed, temasse usutakse, tal on see usukanal.

Mulle läks see väga hinge, kui ühes telesaates hakati Ernesaksa punaseks

värvima, et kirjutas laulu tuhandeaastasest Leninist. Olen Gustav Ernesaksa õpilane ja minu arvates on Gustav Ernesaks üks eesti kultuuri loojaid ja lipukandjaid. Ärme unustame siis, et Ernesaks on kirjutanud ka selle laulu "Rong see sõitis tsuhh, tsuhh, tsuhh", kuid ka laulupeo hümni "Mu isamaa on minu arm .

„Gustav Ernesaks on juhtinud omal ajal kõik laulupeod, lisaks teinud veel pedagoogitöö. Talle avaldati survet, et astuks komparteisse, aga ta jäi endale kindlaks. Jah, ta oli mingil määral "jõulupuu", kelle külge igasuguseid ordeneid riputati. Aga see oli ka näide, et Ernesaksa austati. Lenini kohta muigas hiljem ise ka, et näe, pidi ju 1000-aastaseks saama, aga alla saja sai ja oligi valmis!"

Jooksis rongist ees

Teatriinimest võib ju võrgutada igasuguste nippidega. NLiidu ajal, hoolimata võimude usaldamatusel, määras Estonia teatri kunstiline kõrgtase, et maailma suurtele lavadele jõuda. Kas sellest ainuüksi piisas läbi raudse eesriide saada? Asi oli organites ja organiseerimises?

„Jah, roheline tee välismaale oli Moskva ja Leningradi muusikutele,” kinnitas Eri Klas, kelle katsumuseks kujunes uskumatu usutavaks teha.

„Meil oli vaja murda läbi seina ja palju-palju vaeva näha. Need olid lõputud käigud tõestamiseks, et usklike järel valvab Jumal taevas, ja teiste järele teatriga kaasa jõustruktuuridest pärit "muusikateadlased".

Eri Klas oli kuni nõukogude aja lõpuni kui vahikoer kaasas: tõin Neeme Järvi Giuseppe Verdi "Traviata"

200. etendusel Estonia Teatris 13.03.1994 kõik välismaalt tagasi ja teie pandud saatja ka.

Kui Estonia teatriga Savaonlinna mindi, instrueeris Eri Klas estoonlasi nii:

„teate, kui kellelgi on mõttes sinna jääda, tehke seda mõnel turismireisil. Kui nüüd keegi ära hüppab, on kõik järgmised võimalused teatriga välismaale saada katki, meid ei usalda enam keegi.”

Kui küsiti, kes on Rahvusooperi Estonia peadirigent, vastas mõnigi veendumusega, et üks ikka Eri Klas, kes seda siis juba pikki aastaid ei olnud. Ja miks peakski ta kaduma meelest? Kuigi maestro Klas just iga päev silme-ees ei olnud, särab ta nimi siiani.

Mis juhtidele tekitab tavapäraselt parajat peavalu: kas ma olen ikka populaarne, kas mind ikka armastatakse?

"Mida vähem sa tahad populaarne olla, seda enam sind usaldatakse. Sa kas mängid populaarset või sa oled populaarne. Kollektiiv taipab selle kohe ära. Ja publik ka. Minu eeskujud olid Gustav Ernesaks, Georg Ots, Neeme Järvi, keda austati ja järgiti ka elus," tõdeb Klas.

Sügissonaat

Klassikaraadios 2015. aasta hilissügisel saates, ütles meister: „Muusika puudutab kõiki, annab jõudu, hea tuju ja rikastab sind. Ükskõiksus, ümber kantimine ja soperdamine häirib igat muusikut ja rikub tuju. Ja katsu siis mängida mõnd puhast nooti! Me oleme siin maa peal kõik ainult teekäijad. Miks Rooma paavst on mulle kõige tähtsam või helilooja Arvo Pärt. Kust sa võtad need noodid?" küsis Klas ja vastas ise: "Talle saadetakse need

noodid kusagilt sealt - ülevalt, Mingi jumalus. Imed sünnivad ju! Geniaalsel heliloojal polegi pliitsit ja kummi, et kustutada ja paneb kohe

Millest mõtles Klas

"Eri Klas on terve elu musitseerinud, muusikat kuulanud ja dirigeerinud, olenemata sellest, milline oli saatus või suurjuhus või missuguste karide ümber ta ka sõitis, valis tahe elu. Ta optimism Rahvusooperi Estonia tuleviku osas ei üllatanud kedagi. Olles Rahvusooperi kunstinõukogu esimees, vastutas Eri Klas kõige eest, mis Rahvusooperis toimub ja Estonia teatrimaja 100. juubelipäeval ütles Klas: „See teater on praegu uue kujundamise etapis. Tänu direktor Aivar Mäele, tema tulekuga Rahvusooperisse, usun ja loodan, et teater areneb õiges suunas. Tagasisamme võib tulla, aga see kuulub asja juurde."

Sellest ei saa rääkimata mööda minna. Aivar Mäe tagasiastumisest direktori ametist, mil kostus tühja tunni kõmin. Direktor Mäe tegemised olid mitmeplaanilised, järjekindlalt jälgitud ent ka avalikult arvustatud.

Eri Klasi tähelepanekud Aivar Mäe osas olid kümnesse „Aivar Mäe viis ka Eesti Kontserdi õigele teeale, sellepärast ma usun temasse.“ Ja selle puudumist tasub tõsiselt taga kurta.

Eluteel on piirid

"Minu väljaütlemised on öeldud," ütles maestro Klas. Öeldus oli teatud nukrust, aga ka naeratus.

Minu käest on ikka ja jälle küsitud, et kas on mõni ooper või sümfoonia, mida oleksin tahtnud dirigeerida. Ei ole! Ma olen neid oopereid mitu ja mitukümmend korda dirigeerinud. Kas on mõni unistuste teater, kus ma pole veel dirigeerinud? Ei ole! Olen igas maailma otsas teatrites mitmeid kordi dirigeerimas käinud. Ma ei väsi ütlemast, et Estonia teater ja see maja on mulle kõige olulisem. Eluhapnik!"

"Teater on sõnatu vanne, seal kehtivad hõik üleskirjutamata reeglid ja kümnest käsust tuleb täita kõiki kümmet."

Eri ei jätnud meid laval kunagi hätta, ei reetnud lauljat publiku silme all. Aga vaheajal oli juba enne meid lava taga, kus apsu pärast "kitlitäie" said."

- HELVI RAAMAT -

"Minu arvates peab partituur olema peas, mitte pea partituuris.

- NEEME JÄRVI -"

Ema ütles alati, et kuna neist muusikuid ei saanud, peavad vähemalt lastest tulema professionaalsed muusikud."

- NEEME JÄRVI -

Helilooja Ants Sõber, primadonna Margarita Võites ja Eri Klas. Fotod Eri Klasist noorena ja ema Anna süles. Eri Klas ja lavastaja Arne Mikk 1982. aastal, Neeme Järvi koos dirigendist vend Vallo Järviga. Georges Bizet ooper Carmen 1982. aastal Estonias. Esiplaanil etenduse muusikajuht Eri Klas. Eri

Klasi - 50. juubel 1988. aastal. Fotol Ülle Ulla ja Anna Klas.

MARVI TAGGO